Monsinjur Dun Mikiel Franġisk Buttigieg L-Ewwel Isqof t'Għawdex

Ta' ROBERT MIFSUD BONNICI

MIKELINU twieled il-Qala, Għawdex, fit-3 ta Novembru, 1793. Għadu tfal, ħmuli u ntelliġenti wera ħerqa kbira għall-iskola. Missieru u ommu, għad li ta' bla skola wieġbu għal dmir-hom u b'sagrifiċċji kbar, liebes ta' abbati, bagħtuh jistudja Malta fil-Belt Valletta. Mikelinu, imbiegħed mill-ġenituri tiegħu, żamm ruħu fil-paċi ma' Alla, fil-knisje jservih ta' abbati u fl-iskola ta' skular ta' rieda tajba. Għadu żagħżugħ tkisser tajjeb fil-letteratura u l-filosofija fl-Università taħt il-Professuri Ferroni tal-Patrijiet Minuri Konventwali, u Vella ta' l-Agostinjani; studja t-teoloġija morali u d-dommatika taħt ix-xjenzjat Dun Pietru Mallia u kiseb id-dottorat bl-unuri mistħoqqa.

Matul it-tqallib soċjali f'Malta ta' l-1798-1812, Mikelinu ma tilefx għaqlu wara x-xejxi tad-dinja u l-wegħdiet fiergħa tal-Franċiżi f'Malta li qajla kienu jemmnu bi Kristu u l-Vanġelu tiegħu. Fl-1816, ta' 23 sena, ġie ikkonsagrat saċerdot mill-Arċisqof Malti Fra Ferdinandu Mattei, l-ewwel Isqof ta' Malta. Dun Mikiel baqa' jaħdem b'ħerqa kbira fil-qasam tal-Mulej : narawh Konfessur fl-Insinji Kolleġġjata ta' San Pawl Nawfragu; Kappillan tal-Kor fil-Knisja Konventwali ta' San Ġwann li kienet għadha kif saret Knisja Konkattidrali ; Assistent tal-'Bona Morte' tal-Qassisin fil-knisja ta' San Ġakbu.

Fl-1823 narawh f'Għawdex Kappillan tax-Xagħra jibki u jifraħ ma' wliedu, igħin il-fqar, ifarraġ lil-imnikktin, ireġġa' għall-ħajja l-mejtin fid-dnub, iżur il-morda, jipprietka, igħallem, jassisti lill-kolerużi b'qalb vera ta' Samaritan meta fl-1837, għal xhur sħaħ, il-kolera bdiet taħsad il-ħajja ta' mijiet u tefgħet f'waħx kbir lil Malta u Għawdex. L-istorjografu Enrico Naudi (1) jgħarrafna li f'dan iż-żmien, id-dar tal-Kappillan tax-Xagħra sfat fi knisja, f'kull ħin b'ħafna penitenti jistennewh biex iqararhom u jħabbibhom ma' Alla. Kien il-veru eroj tal-karità.

(1) Kiteb: *"Biografia di Mons. D. Michele F. Buttigieg Primo Vescovo del Gozo"* Malta (1866)—Nota ta' l-Editur.

Il-prietki ta' Dun Mikiel kienu dejjem ta' stil popolari, sempliċi u li jolqtu l-qalb. Ma kienx jittajjar fl-istratosfera tal-filosofija, it-teoloġija, id-dommatika; suġġett ewlieni tiegħu: Kristu Msallab mill-Midinbin għall-ġid tal-Midinbin.

Fl-1848, f'konkors, bejn 17 kollegi oħra, Dun Mikiel ħareġ l-ewwel, u bl-approvazzjoni ta' l-Isqof ta' Malta, Monsinjur Publju M. Sant sar Arċipriet Kurat tal-Knisja Matriċi u Insinji Kolleġġjata ta' Għawdex. Għalew għalih in-nies tax-Xagħra għax tilfu Missier Benefattur, u feraħ Għawdex bi ħġaru. Dun Mikiel fil-kariga għolja tiegħu għaraf iżomm ruħu umli u rispettat minn kulħadd: kleru u poplu. Kien devot kbir tal-Madonna u tar-Rużarju.

Għall-ġid spiritwali tal-Għawdxin, il-Q.T. Papa Piju IX għoġbu jgħolli l-Knisja Għawdxija fi grad ta' "dijoċesi". B'rakkomandazzjoni ta' Mons. Isqof Pace Forno, Dun Mikiel ġie maħtur Isqof Awżiljarju. Fis-16 ta' Marzu, 1863, Mons. Dun Mikiel Buttigieg ġie approvat Isqof ta' Lita "in partibus infidelium" u fit-22 ta' Settembru, 1864, b'soddisfazzjon kbir tal-Għawdxin kollha saret id-dismembrazzjoni tad-Dijoċesi ta' Għawdex minn dik ta' Malta.

Fit-23 ta' Settembru, 1864, wara 30 sena li l-poplu Għawdxi kien ilu jittama u jistenna, minn Ruma waslet il-bxara li l-Q.T. Papa Piju IX, fil-Konċistoru tat-22 ta' Settembru, 1864, grazzjożament ħatar lill-Mons. Michele Francesco Buttigieg, Isqof ta' Lita, bħala l-Ewwel Dijoċesan tal-Gżira ta' Għawdex u għolla l-Kolleġġjata għad-dinjità ta' Knisja Kattedrali.

L-aħbar waslet lin-Negozjant is-Sur Anton Pawlu Vella, Għawdxi jgħammar f'Malta, wieħed minn dawk li ħadmu u ħabirku għal dan l-iskop. L-Għawdxin ferħu fuq li ferħu, malajr twaqqaf kumitat magħmul mill-ogħla nies tal-Gżira sabiex ihejji programm ta' festi li ġew fissati għat-22, 23 u 24 ta' Ottubru, 1864. Somma ta' flus miġbura laħqet £200, għal dak iż-żmien issarraf £2000 tal-lum.

Fit-12 ta' Ottubru waslu Malta l-Kan. Dun Savier Formosa u r-Rev. Dun Pawl Camilleri li kienu marru Ruma biex jiddefendu din il-grazzja u jaqilgħu l-approvazzjoni tas-Sante Sede. Irnexxielhom u magħhom ġiebu l-Bolli Pontifiċji.

Fl-14, iż-żewġ Saċerdoti Deputati waslu flimkien mad-Dekan tal-Kattidral ta' Malta Mons. Dr. Luigi Fernandez, li ġie magħżul mis-Santa Sede Delegat Apostoliku biex jesegwixxi l-

Ittri Apostolići. Saritilhom laqgħa xierqa fl-Imġarr u fid-dar tal-Maġistrat Falzon. Miegħu, id-Delegat wassal ukoll il-ferħ u t-tislijiet tal-Gvernatur Le Marchant lill-Mons. Isqof il-ġdid, lill-Kleru u 'l-poplu Għawdxi. Waslu r-Rabat filgħaxija, u fost il-ferħ tal-poplu baqgħu sejrin fil-Kunvent ta' Santu Wistin. F'din l-istess lejla, is-Segretarju ta' Mons. Isqof Buttigieg il-Kan. Kantur M.A. Garroni u r-Rev.di Kan.ći Bondì u Mercieca, magħżulin mill-Kapitlu, għamlu żjara formali lid-Delegat f'isem l-Isqof. Saru wkoll żjajjar bejn id-Delegat u l-Isqof u l-Isqof u d-Delegat. Fl-"Aula Capitolare" nqara indirizz ta' ferħ, ħajr u ġieħ lill-Papa u lill-Mons. Delegat. Wara nofs in-nhar, Mons. Isqof radd iż-żjara u mbagħad ħarġu flimkien fil-karrozza qalb il-folol ta' nies mitlufin bil-ferħ. Marru x-Xewkija u n-Nadur, ġew milqugħin bid-daqq tal-qniepen, l-isparar u l-għajat ta' ferħ. Wara żjara qasira lir-Rev. Kurat tan-Nadur irritornaw ir-Rabat fost l-għajat ta' "viva l-Isqof!" "viva d-Delegat"

Fl-20 ta' Ottubru, iż-żewġ Prelati żaru x-Xagħra fejn Mons. Buttigieg dam 25 sena Kappillan. Hawn saritilhom laqgħa bil-kif. Fil-21 ta' Ottubru, il-qniepen tal-knejjes kollha ta' Għawdex, l-isparar mill-Gran Kastell u d-daqq tal-"God save the Queen" u l-Innu tal-Papa fit-Tokk tar-Rabat, minn "Banda musicale" (1), fost it-tixjir tal-bnadar u ċ-ċapċip, ħabbru l-Ingress u l-Pussess ta' l-Ewwel Isqof ta' Għawdex.

Filgħodu, fit-22, id-Delegat Apostoliku proċessjonalment twassal fil-Knisja Matriċi mill-Kapitlu; wara viżta lis-Santissimu qagħad bilqiegħda taħt it-tron fuq il-presbiterju n-naħa ta' l-Epistola u madwaru qagħdu t-23 Kanonku u 7 xhieda, l-ogħla persunaġġi tal-Gżira. F'ħemda kbira, id-Delegat qara l-att pontifiċju tat-twaqqif tad-Dijoċesi ġdida, imbagħad tela' fuq l-artal u l-Kanonċi, wieħed wieħed, irċevew l-investitura ta' "Canonici Capitolari", u bħala ġurament ta' fedeltà biesu l-artal u daħlu fil-kor kull wieħed fil-post assenjat tiegħu. Iċ-ċerimonja ntemmet bil-kant tat-Te Deum alternat u b'mużika tal-Kan. Kap. Dun Ġorġ Mercieca (2).

Wara nofs in-nhar, fis-2.30, Mons. Deleġat akkompanjat

(1) Dak iż-żmien, il-Baned ta' Malta u Għawdex xejn ma kienu bħal tal-lum, kienu jikkonsistu minn 6 sa 8 min-nies idoqqu aktar bil-widna milli bil-mużika. Ara "Grajja tal-Mużika f'Malta u Għawdex" ta' Rob. Mifsud Bonnici.

(2) Rob. Mifsud Bonnici: Muż. Komp. Maltin u Għawdxin, paġ. 108.

mill-Kan. Kap. Dun Karl Bondì wasal fil-Kattidral biex jagħtih il-pussess bħala Prokuratur ta' Mons. Buttigieg quddiem kotra kbira ta' Għawdxin u Maltin. Mons. Delegat, bilqiegħda fuq pultruna, sama' l-Kanċellier jaqra l-att ta' prokura magħmul minn Mons. P. Buttigieg li bih ħatar lil Mons. Bondì bħala Prokuratur tiegħu u l-qari tal-Bolla indirizzata lill-Kapitlu dwar id-dmir sagrusant ta' l-ubbidjenza tiegħu lejn l-Isqof bħala Missier u Ragħaj. Fi tmiem il-qari, il-Kan. Bondì, assistit mill-Kan. Vigarju Kurat Zammit u d-Dekan Refalo, tala' fuq it-tron u mlibbes il-bies pontifikali, bil-mitra u l-baklu intona l-Innu ta' Ringrazzjament 'l Alla; imbagħad, innażża' mill-"abiti pontificali", inxteħet għar-rkobbtejh quddiem l-artal u ħa l-ġurament. Fl-aħħarnett, akkompanjat biss mid-Delegat, dar mal-knisja, daħal fl-"Aula Capitolare" u fis-Sagristija u hawn qara l-ismijiet ta' l-Uffiċjali tal-Kurja.

23 ta' Ottubru: fis-7 a.m. bdiet ħierġa l-purċissjoni mill-Knisja Kattidrali; quddiem imxew il-fratellanzi bl-istendardi, warajhom il-patrijiet, il-kappillani, il-vigarji kurati, il-kleru tad-Dijoċesi, il-Kapitlu tal-Għarb u fl-aħħarnett il-Kapitlu tal-Kattidral. Waslet il-purċissjoni fejn is-Salib ta' Flora, f'kappella mwaqqfa apposta għal din iċ-ċirkostanza kien hemm jistenna Mons. Buttigieg b'ilbies pontifikali li kien għadu kif wasal mill-Kunvent tal-Kappuċċini f'karrozza miġbuda min-nies.

Il-purċissjoni, din id-darba bis-salib veskovili quddiem nett, reġgħet lura lejn il-Kattidral. Il-Kjeriku s-Sur Achille Pace, f'baċil tal-fidda żamm il-Bolla oriġinali tad-Dijoċesi l-Gdida. It-triq miksija bid-damask, id-djar imżejnin, arki trijonfali u skrizzjonijiet kull fejn tixħet ħarstek. L-Isqof, riekeb fuq id-debba, miżmuma minn persunaġġi Maltin u Għawdxin, għadda minn bejn il-folol fost għajat u ċapċip itarrax, daqq ta' qniepen u tfaqqigħ ta' bombi u murtali. Fit-Tokk, minn kuruna fil-għoli miżmuma minn żewġ anġli waqa' ħafna ward dak il-waqt li Mons. Isqof wasal taħtha. Taħt ark trijonfali fil-bidu tat-Telgħa, l-Isqof waqaf jisma' indirizz moqri minn abbati ta' 12-il sena s-Sur Ġużeppi Buttigieg; iżda ġara li, iż-żagħżugħ kiser qalbu, id-dmugħ għamih u ma setax jissokta — qanqal qalb kulħadd u sa l-istess Mons. Isqof demmgħulu għajnejh. Fejn il-bieb tal-Kastell, mit-triq il-ġdida li saret bl-awtorità tal-Gvernatur Le Marchant, Mons. Isqof niżel minn fuq id-debba u taħt il-baldakkin miżmum mill-Kappillani tal-Kor, qajl qajl, fost briju ma jaqta' xejn,

wasal fil-Kattidral u minnufih bdew jinstemgħu ħlewwa ta' melodiji armonjużi tal-Maestro di Cappella s-Sur Viċenz Bondì. Mons. Isqof wasal fuq it-Tron, imlibbes b'ilbies sagru assistit mill-Kanoniċi Kapitolari, pontifikalment, beda s-Sagrifiċċju tal-Quddiesa f'atmosfera ta' l-akbar solennità u devozzjoni. Wara l-quddiesa, minn fuq it-Tron, Mons. Buttigieg ta l-ewwel Barka Pastorali. Il-poplu entużjasmat bil-ferħ wassal lil Mons. Isqof tiegħu sal-Kunvent ta' l-Agostinjani fejn sar pranzu uffiċjali għal 110 mistednin Għawdxin, Maltin u xi Ingliżi kattoliċi wkoll.

L-24 ta' Ottubru wara nofs in-nhar saru t-tiġrijiet tal-bhejjem. Triqat b'folol kbar ta' nies, galleriji, twieqi u bejt tad-dar kbira u sabiħa tas-sinjuri Bondì miżgħudin bil-mistednin, l-aħjar nies taż-żewġ gżejjer (3). Mixegħla ġenerali ma' Għawdex kollu u logħob tan-nar sabiħ maħdum dim-dilettant ir-Rev. Patri Cutajar, Agostinjan. It-Tokk, li bis-saħħa ta' Le Marchant sar qisu ġnien, kien bit-tazzi kuluriti mixgħula biż-żejt imdendlin mal-friegħi tas-siġar, fin-nofs, palk tal-banda, stil gotiku, imżejjen u mixgħul mill-aħjar b'banda mużikali li tat gost wisq lin-nies bid-daqq ferrieħi tagħha, galleriji mżejnin bid-damask u twieqi mixgħulin bil-lampjuni u t-tazzi taż-żejt, fuq il-bejt tal-''Banca Giuratale'' kien hemm iperper l-Union Jack u taħt l-arma ta' l-Ingilterra kien hemm din il-kitba :

Victoriae invicta Britannia Reginae, Augustae Felicissimae
Pii IX Pont. Max.
Patris Catholique Nominis Magistri Menti Consilioque
Singulari Benignitate Respondenti
Clerus, Populusque, Honores et Plausus

Il-knisja ta' San Ġakbu kienet imżejna u mdawla u b'iskrizzjoni kbira f'ġieh il-Papa Piju IX. Iskrizzjoni oħra saret fuq l-ark trijonfali f'ras Triq S. Ġorġ; ark ieħor twaqqaf fil-bidu tat-telgħa għall-Gran Kastell u ieħor fil-bieb tal-Gran Kastell bl-arma pontifiċja ta' Piju IX u dik ta' l-Ingilterra; iskrizzjoni kbira mill-magħruf għaref Abate Dr. Giuseppe Zammit ta' Malta iddendlet fuq il-faċċata tal-Kattidral miżgħuda bit-tazzi kuluriti taż-żejt; Pjazza Savina u t-triqat Palma u San Ġorġ imżejnin bit-trofej, ħaxix u ward, piramidi u antinjoli; mis-Salib ta' Flora sal Kattidral. l-arki trijonfali wieħed jilħaq l-ieħor imżejnin

(3) Din id-dar il-lum hija l-Palazz ta' l-Isqof ta' Għawdex.

bl-armi tal-Papa, ta' l-Ingilterra, ta' Malta u ta' Għawdex, bi kliem addattat għall-okkażjoni.

25 ta' Ottubru: l-E.T. il-Gvernatur Le Marchant maż-żewġ uliedu xebbiet, ma' l-Armirall Austin, l-Kav. Houlton, Segretarju tal-Gvern, il-Kav. G. Tagliaferro u s-Sinjura tiegħu u Impjegati għoljin oħrajn tal-Gvern, ġie Għawdex biex jifraħ personalment lil Mons. Isqof il-ġdid. Ix-Xatt kien ukoll imżejjen għall-okkażjoni bil-bandieri u l-armi ta' l-Ingilterra, Malta u Għawdex; twassal ir-Rabat, fil-karrozza mġbuda min-nies fost id-daqq mużikali u l-"urrah" ta' l-istudenti, iċ-ċapċip u l-isparar tal-musketterija; ġie milqugħ fil-Palazz Bondì minn Mons. Isqof Buttigieg, mid-Delegat Apostoliku Fernandez, il-Kapitlu tal-Kattidral il-ġdid, dak tal-Kolleġġjata tal-Għarb, il-Komunitajiet Reliġjużi u l-aqwa persunaġġi tal-Gżira.

L-awtur ta' din il-ġrajja jgħarrafna li l-E.T. Lt. Gen. Sir-John Gaspard Le Marchant G.C.M.G., Gvernatur ta' Malta u d-Dipendenzi tagħha, dak in-nhar kellu laqgħa ta' prinċep mhux biss bħala r-Rappreżentant tar-Reġina Victoria imma wkoll bħala Benefattur kbir tal-Gżira ta' Għawdex (4). Infatti din l-ittra ssaħħaħ il-fehma ta' l-awtur tan-"Narrazione Storica" :—

Eċċellenza — Għandi l-unur ingħarrfek li bl-aħħar posta wasluli l-atti konċistorjali tat-22 ta' Settembru, 1864, li bihom il-Q.T. il-Papa Renjanti għoġbu jgħolli l-Knisja ta' Għawdex f'Dijoċesi.

Waqt li jiena nwassal lill-E.T. din il-bxara sabiħa nitlob is-sensja sabiex infisser ir-rikonoxxenza sinċiera tiegħi billi birrikkmandazzjoni ta' l-E.T. il-Gvern tal-Maestà Tagħha għen ħafna għat-twaqqif ta' din id-Dijoċesi u wkoll għall-għażla ta' l-Ewwel Isqof fil-persuna tiegħi; u rrid ukoll ninqeda b'din l-okkażjoni sabiex niżgura lill-E.T. il-gratitudini l-iktar kbira ta' l-abitanti ta' din il-Gżira.

Din hija xhieda oħra tal-libertà u tal-protezzjoni li l-Knisja Kattolika, imħabbta bl-ikreh f'imkinijiet oħra, qiegħda tgawdi f'Malta taħt il-Kuruna Britannika u li tibqa' minquxa dejjem fil-

(jissokta) ...

(4) Narrazione Storica delle Feste Celebrate nell'Isola del Gozo in occasione dell'erezione della Collegiata Matrice in Chiesa Cattedrale. Bibl. Reale Misc. 673, B.N. 3, 17.

(5) Malta Observer 6th. Oct. 1864.